

ใบความรู้ที่ ๖ หลักการอ่านและพิจารณา เรื่องสั้น

เรื่องสั้น

เรื่องสั้นของไทยนั้นมีพัฒนาการมาจากงานเขียนประเภทนิทานขณะเดียวกัน เรื่องสั้นของไทยได้รับแบบอย่างมาจากตะวันตกเรื่องสั้นจึงมีเนื้อเรื่องที่แตกต่างไปจากนิทานเดิมของไทยมาก กล่าวคือเรื่องสั้นนั้นมีโครงเรื่อง เนื้อหา ฉาก บรรยากาศ บทสนทนา และตัวละครสมจริง มีแก่นเรื่องสะท้อนปัญหาสังคม หรือแสดงความคิดเห็นของผู้แต่งที่กว้างขวางกว่าเดิมทั้งยังเป็นการสื่อสารความคิดระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านโดยตรงและผู้เขียนเองไม่ได้สรุปข้อคิดไว้ในตอนท้ายของเรื่องอย่างนิทาน

เรื่องสั้นเรื่องแรกของไทยคือ "พระเปี้ยให้ทานธรรม" พ.ศ. ๒๔๓๐ และต่อมาเรื่องสั้นชื่อ "สนุกนิก" พระนิพนธ์กรมหลวงพิชิตปรีชากรจากนั้นมาเรื่องสั้นของไทยได้พัฒนาตนเองให้ก้าวพ้นจากเรื่องสั้นกึ่งนิทานและกึ่งเรื่องสั้นแบบฝรั่งมาเป็นแบบไทยแท้ การพัฒนาการที่เห็นได้ชัดเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นต้นมาปัจจุบันเรื่องสั้นของไทยมีทั้งเรื่องสั้นแปลจากและเรื่องสั้นของคนไทยเอง ซึ่งเป็นทั้งเรื่องสั้นแนวทดลองหรือที่เรียกว่าเรื่องสั้น abstract คือเรื่องที่เป็นนามธรรมและเรื่องสั้นแนว realism คือบรรยายภาพออกมาอย่างชัดเจน การตีความจะน้อยกว่างาน abstract

ลักษณะของเรื่องสั้นไทย

๑. ในด้านรูปแบบ รูปแบบการเขียนมี ๒ลักษณะคือ
 - ๑) ใช้เหตุการณ์เป็นหลัก
 - ๒) ใช้ความคิดหรืออารมณ์เป็นหลัก
๒. ในด้านแนวคิดซึ่งแนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม
๓. ในด้านเนื้อหาเนื้อหากการเขียนเรื่องสั้นก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมเช่นกัน
๔. ในด้านกลวิธีการเขียน
 - ๑) การสร้างตัวละคร
 - ๒) กลวิธีการดำเนินเรื่อง
 - ๓) กลวิธีการทำบทบรรยาย
 - ๔) กลวิธีการจบเรื่อง

องค์ประกอบของเรื่องสั้น

๑. แก่นเรื่อง คือ แนวคิดหรือจุดสำคัญของเรื่องที่คุณเขียนต้องการให้ผู้อ่านทราบ
๒. โครงเรื่อง คือ คำโครงเรื่องที่คุณแต่งกำหนดไว้ก่อนว่าจะแต่งเรื่องไปทางไหน
๓. ตัวละคร คือ บทบาทสมมุติที่คุณแต่งกำหนดเพราะเป็นเรื่องที่เน้นแนวคิดผู้เขียน จึงสร้างตัวละครน้อย
๔. บทสนทนา คือ ถ้อยคำที่ตัวละครใช้พูดจาโต้ตอบกัน
๕. ฉาก คือ สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่องหมายรวมถึงเวลาสภาพสิ่งแวดล้อมนั้นๆ
๖. บรรยากาศ คือ อารมณ์ต่างๆ ของตัวละครที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ และมีอิทธิพล ทำให้คล้อยตามไปด้วย

วิธีการอ่านและประเมินค่าเรื่องสั้น

วิธีการอ่านและประเมินค่านั้นใช้วิธีเดียวกับการประเมินค่าวรรณกรรม แนวบันเทิงคดี ซึ่งการอ่านและประเมินค่านั้นสามารถทำได้ดังนี้

๑. วิเคราะห์รูปแบบของนวนิยาย
๒. วิเคราะห์จุดมุ่งหมายในการแต่ง
๓. วิเคราะห์เนื้อเรื่อง
๔. วิเคราะห์ศิลปะการแต่ง
๕. วิเคราะห์คุณค่าของนวนิยาย

ความหมายของเรื่องสั้น

เรื่องสั้น หมายถึง เรื่องที่แต่งขึ้นโดยมีศิลปะในการแต่งให้ได้ใจความมากที่สุด ใช้เวลาน้อย มีความยาวพอประมาณและมีความคิดหลักเพียงอย่างเดียวแต่ให้อรรถรสแก่ผู้อ่านอย่างมาก

ลักษณะของเรื่องสั้น

๑. มีโครงเรื่อง คือ มีกลวิธีในการแสดงพฤติกรรมของตัวละครซึ่งอาจเป็น คน สัตว์ สิ่งของ โดยทั่วไปมักใช้โครงเรื่องของความขัดแย้งเพื่อเร้าใจให้ผู้อ่านติดตาม
๒. มีจุดมุ่งหมายของเรื่องเพียงอย่างเดียว โดยมีแก่นเรื่อง (Theme) เพียงหนึ่งเดียว ซึ่งอาจเป็นความคิดหรือทัศนคติแง่ใดแง่หนึ่งเท่านั้น เช่น การผจญภัย การดิ้นรนต่อสู้ความไม่แน่นอนของชีวิตมนุษย์
๓. มีตัวละครน้อย โดยปกติไม่เกิน ๕ ตัว
๔. ใช้เวลาน้อย โดยทั่วไปเรื่องสั้นสามารถอ่านจบภายใน ๑๕ นาที ถึง ๕๐ นาที

๕. มีขนาดสั้น การบรรยายตามท้องเรื่องนั้นไม่ยืดเยื้อ การนำเสนอด้วยคำประมาณ ๔๐๐๐ ถึง ๕๐๐๐ คำ (๔ ตัวอักษรคิดเป็น ๑ คำ) เป็นการเสนอที่พอเหมาะ การกำหนดคำนั้นไม่มีการจำกัดลงไปแน่นอน ดังนั้น จึงมีเรื่องสั้น-สั้น (Short-Short Story) และเรื่องสั้นที่มีขนาดยาวกว่าธรรมดา เรียกว่า เรื่องสั้นขนาดยาว (Long Short Story)

๖ มีความกระชับรัดกุมทุกด้าน ใช้คำน้อย แต่ให้ได้ความมากที่สุด เพียบพร้อมด้วยอรรถรสอันเข้มข้น ตี๋มต่ำ

องค์ประกอบของเรื่องสั้น

๑. การวางโครงเรื่อง (Plot) ต้องมีปมเรื่องหรือปัญหาเมื่อเปิดเรื่อง ซึ่งจะแสดงความดีเด่นของเรื่องสั้นนั้นการสร้างปมเรื่องมีหลายชนิด เช่น

- ๑.๑ ความขัดแย้งกับตัวเอง
- ๑.๒ ความขัดแย้งกับคนอื่น
- ๑.๓ ความขัดแย้งกับสังคม
- ๑.๔ ความขัดแย้งกับธรรมชาติ

๒. ตัวละคร (Character) ในเรื่องสั้นจะต้องมีตัวละครตัวเอกเพียงตัวเดียว และแสดงบทบาทสำคัญที่สุด ส่วนตัวอื่นๆ เป็นตัวประกอบ หรืออาจจะมีตัวละครเพียงตัวเดียวทั้งเรื่องก็ได้ ซึ่งตัวละครอาจเป็น คน สัตว์ สิ่งของ ต้นไม้ สิ่งไม่มีชีวิตก็ได้แต่ต้องมีพฤติกรรมเพื่อทำให้เรื่องดำเนินตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ตัวละครควรมีลักษณะเด่นๆ ดังนี้

- ๒.๑ มีลักษณะสมจริง
- ๒.๒ ลักษณะนิสัย และพฤติกรรมสอดคล้องกัน
- ๒.๓ ลักษณะเด่นและแปลก

๓. ฉาก (Setting) เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น ทั้งเหตุการณ์ ระยะเวลา สถานที่ที่เหมาะสมกลมกลืนกัน การบรรยายฉากนั้นต้องคำนึงถึง รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสด้วย

๔. บทสนทนา (Dialogue) คือคำพูดของตัวละครที่ได้ตอบกันทำให้เรื่องสั้นน่าอ่าน น่าสนใจขึ้นกว่าการบรรยายตลอดเรื่องซ้ำๆ ซากๆ บทสนทนาที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

๔.๑ มีลักษณะสมจริง เหมือนคนธรรมดาเขาพูดกัน โดยปกติคนเราพูดจากันใช้คำในวรรคหนึ่งประมาณ ๑๓ คำ อย่างสูงไม่เกิน ๑๕ คำ

- ๔.๒ ช่วยให้เนื้อเรื่องดำเนินไปด้วยดี
- ๔.๓ ช่วยบอกลักษณะนิสัยของตัวละคร
- ๔.๔ เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร
- ๔.๕ ช่วยย่อเนื้อเรื่องที่ไม่จำเป็นให้เหลือน้อยลง

๕. กลวิธี (Technique) เป็นเทคนิควิธีการที่ใช้ดำเนินเรื่องราวมีส่วนสำคัญ ดังนี้

๕.๑ การเปิดเรื่อง (The Opening) เนื่องจากการเขียนเรื่องสั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ ดังนั้น นักเขียนจึงต้องพิถีพิถันในการขึ้นต้นเรื่องหรือการเปิดเรื่องอย่างยิ่ง ด้วยการกล่าวนำสั้นๆ พร้อมเสนอปัญหาหรือประเด็นทันทีเพื่อผู้อ่านจะได้รู้เรื่อง สถานที่และเหตุการณ์ จุดสำคัญของการเปิดเรื่อง ควรคำนึงดังนี้

๕.๑.๑ เปิดเรื่องให้ใกล้ตอนจบเท่าที่จะทำได้

๕.๑.๒ เริ่มที่จุดเวลาใกล้แก่นเรื่อง

๕.๑.๓ ผูกใจ เร้าใจให้ผู้อ่านติดตามตลอดจนจบ

๕.๑.๔ มีฉากที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบใคร

๕.๒ การปิดเรื่อง (Conclusion) การปิดเรื่องที่ดี ควรทำให้ผู้อ่านประทับใจ มีอะไรค้างอยู่ในความคิด หรือจินตนาการทำให้อยากอ่านซ้ำไม่รู้สึกรำคาญ การปิดเรื่องอาจปิดด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

๕.๒.๑ ปิดเรื่องแบบมีความสุข สามารถเอาชนะอุปสรรคและประสบผลสำเร็จตามความต้องการ

๕.๒.๒ ปิดเรื่องแบบเศร้า ซึ่งประสบความล้มเหลว ผิดหวัง ล้มละลาย สูญหาย หรือพลัดพรากจากกัน

๕.๒.๓ ปิดเรื่อง ในลักษณะความสมจริง โดยยึดเหตุและผลตามสามัญสำนึกและลำดับขั้นของเหตุการณ์ตามสภาพความจริง ลักษณะนี้ไม่จำเป็นต้องปิดเรื่องสามารถจบเรื่องได้ทันที

๖. รูปแบบการเขียนเรื่อง (Form) การเขียนเรื่องมีรูปแบบที่นิยมกัน ดังนี้

๖.๑ รูปแบบที่นักเขียนวางตนเป็นผู้รอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง รู้จักตัวละครและหยั่งรู้ภายในจิตใจตัวละครอย่างแจ่มแจ้ง

๖.๒ รูปแบบที่นักเขียนวางตนเป็นผู้สังเกตการณ์ นำเรื่องที่พบเห็นมาเล่าให้ผู้อ่านทราบ ตัวละครจะเปิดเผยตนเอง โดยการพูดและกระทำซึ่งผู้อ่านจะได้พบด้วยตนเอง

๖.๓ รูปแบบที่ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งมีบทบาทเป็นหลัก ผู้อ่านจะได้พบเรื่องราวที่บรรยายออกมาจากปากของตัวละครนี้ โดยใช้บุรุษสรรพนามที่ ๑ ตลอดเรื่อง

๗. สารัตถะ (Theme) เป็นสารที่ผู้เขียนต้องการส่งให้ผู้อ่านได้ทราบ ซึ่งอาจจะบอกโดยตรงหรือด้วยการสนทนาของตัวละคร ส่วนมากนักเขียนมักให้ผู้อ่านได้ค้นหาสารที่แฝงมากับเรื่อง จะทำให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน สารอาจเป็นแนวคิดคติพจน์ ปรัชญาหรือข้อเตือนใจต่างๆ การอ่านให้ได้สารที่ถูกต้อง ผู้อ่านควรตั้งคำถามตลอดเวลา เช่น เรื่องนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญอะไร มีเจตคติของชีวิตแง่ใด เป็นต้น

เรื่องสั้นที่นิยมเขียนมีอยู่ ๔ ชนิด คือ

๑. ชนิดผูกเรื่อง (Plot Story) มีการผูกเป็นปมปัญหา สร้างความฉงน และซับซ้อน
อาจจบลงด้วยความคาดไม่ถึง หรือนึกไม่ถึง

๒. ชนิดเน้นการแสดงของตัวละคร (Character Story) มีการเสนอลักษณะเด่นของตัวละคร
เป็นหลัก เช่น ความรัก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หรือความพิการทางร่างกาย

๓. ชนิดที่ถือฉากเป็นสำคัญ (Atmosphere Story) มีการสร้างบรรยากาศและฉากของเรื่อง
ให้เห็นเป็นจริงเป็นจัง พฤติกรรมของตัวละครจะเกี่ยวพันอยู่กับฉาก ชนิดนี้ต้องใช้ศิลปะการเขียนสูง
จึงจะสามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจของผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกที่ต้องการได้

๔. ชนิดที่แสดงแนวความคิดเห็น (Theme Story) มีการเน้นให้เห็นถึงความจริงของชีวิต
ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ในการเขียนเรื่องสั้นนั้น นักเขียนมักยึดถือขั้นตอน ที่เรียกว่า
POWER คือ

P = Planning คือการวางแผนเค้าโครงเรื่อง

O = Organizing คือจัดแนวความคิด รูปเรื่อง

W = Write คือ เขียน

E = Evaluate คือ ประเมินผล อ่านทบทวนแก้ไข ตัดทอนหรือเพิ่มเติม

R = Rewrite คือ เขียนใหม่เพื่อให้สมบูรณ์

ที่มา : <http://images.patcharidask.multiply.multiplycontent.com/>